

Cənubi Qafqazda yeni geosiyasi reallıq: Aİ Azərbaycan strategiyasını dəyişir

Avropa İttifaqı global geosiyasetdə müstəqil yer tutmaq uğrunda diplomatik fəallığını xeyli artırıb. Bu, Aİ rəsmilərinin dünyanın müxtəlif regionlarına səfərləri fonunda diqqət çəkir. Belə ki, birinci Mərkəzi Asiya-Avropa İttifaqı sammitinin keçirilməsindən az sonra təşkilatın xarici işlər və təhlükəsizlik siyasəti üzrə ali nümayəndəsi Kaya Kallasın Bakıya səfər etməsi ortaya çoxlu sual çıxarıb. Ekspertlər bu suallara cavab axtarıqlarını davam etdirirlər.

rib. Aydın hiss olunurdu ki, Aİ Ermənistanı layihələrə daxil etməyə çalışır. Hətta avropalı rəsmi enerji marşrutlarından birinin Ermənistandan keçməsinin faydalı ola biləcəyinə işarə edib.

Bunu bir sıra ekspertlər "Aİ-nin İranı kənarda saxlamaq cəhdi" kimi qiymətləndirirlər. Digər ekspertlər isə dolayısı ilə Gürcüstanın cəzalandırılması əlaməti olaraq qiymətləndirirlər. Lakin bütün hallarda Ermənistanın Orta dəhliz layihəsinə qoşulmasına çalışıldığı duyulur. Bakının mövqeyi isə öncədən məlumdur. Ermənistan Konstitusiyasına dəyişiklik etməli və ATƏT-in Minsk qrupunun ləğv edilməsi ilə bağlı rəsmi bəyanat verməlidir.

Yalnız bundan sonra sülh müqaviləsi imzalana və hər hansı əməkdaşlıq məsələsi müzakirə oluna bilər. Təbii ki, rəsmi Bakının mövqeyi əsaslıdır. Onu Prezident İlham Əliyev K.Kallasla danışıqlarda da ifadə edib.

"Cənub qaz dəhlizi"

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev K.Kallası qəbul edərkən "Cənub qaz dəhlizi"nin Aİ-Azərbaycan əlaqələrinin inkişafında xüsusi yer tutduğunu vurğulayıb. Bu layihə Avropanın enerji təhlükəsizliyində artıq dörd ildir ki, ciddi rol oynayır. Azərbaycan indi 8 Aİ üzvü olan ölkəyə qaz ixrac edir. Bütövlükdə isə Azərbaycan qazını 10 Avropa ölkəsi alır. Bunlardan başqa, Azərbaycan Gürcüstan, Rumıniya, Macarıstan və Bolqarıstanla birgə bərpaulunan enerji sferasında Qara dənizin dibindən keçməklə böyük layihəni reallaşdırır. Bu prosesin daha da inkişaf etdiriləcəyi və Aİ-Azərbaycan əlaqələrində "yaşıl enerji"nin xüsusi yer tutacağı gözlənilir.

Perspektivlər

Global miqyasda müşahidə edilən geosiyasi mübarizə fonunda K.Kallasın Azərbaycana səfəri Aİ-nin Cənubi Qafqazla bağlı siyasətinin yeni səviyyəyə yüksəldiyini göstərir. Azərbaycan Mərkəzi Asiya və Çin istiqamətlərində Aİ üçün birləşdirici rol oynaya bilər. Brüsseldə başa düşürlər ki, Azərbaycan olmasa, Mərkəzi Asiya ilə heç bir ciddi əməkdaşlıq qurmaq mümkün olmayacaqdır. Çünki Mərkəzi Asiyadan gələn etibarlı tranzit marşrutu məhz Azərbaycandan keçir.

İran Aİ üçün riskli ölkə hesab olunduğundan Tehranın iştirakı sual altındadır. Aİ ayrıca Rusiyadan keçən marşrutlarla maraqlanmır. Deməli, Azərbaycan yeganə etibarlı marşrut olaraq qəbul edilməlidir. Buna görə də K.Kallasın Azərbaycan səfəri tərəflər arasında münasibətləri perspektivli istiqamətdə inkişaf etdirə bilər.

Bundan bütövlükdə türk dünyasının da faydalana biləcəyi mümkündür. Deməli, Brüssel, faktiki olaraq, TDT ilə münasibətlərini Bakı üzərindən qurmaq yolunu seçib. Bu isə Azərbaycanın global geosiyasetdə yeni mövqeyə yüksəldiyinin göstəricilərindən biridir.

Kamal ADIGÖZƏLOV,
beynəlxalq münasibətlər üzrə ekspert

Kallas "oyun qaydaları"nı korrektə edir?

Kaya Kallasın Azərbaycana səfərinə ekspertlər ciddi maraq göstərirlər. Bunun başlıca səbəbi son zamanlar dünyanın böyük güclərinin Cənubi Qafqaz və Mərkəzi Asiya istiqamətində nüfuz yarışını yeni səviyyəyə qaldırmaları ilə bağlıdır. Bu prosesdə güclü geosiyasi dairələr arasında rəqabətin daha kəskin xarakter aldığı aydın görünür.

Bundan başqa, K.Kallasın Aİ-nin Azərbaycana qarşı münasibətləri fonunda nələri ifadə edə biləcəyi maraqla gözlənilirdi. Nəhayət, bu səfər Aİ-nin Mərkəzi Asiya dövlətləri ilə ilk ali səviyyəli sammiti fonunda olduqca düşündürücü idi. Bu baxımdan da ekspertlərdə K.Kallasın Bakıda hansı fikirləri ifadə edəcəyi maraq doğururdu.

Avropa mediasında Aİ-nin yüksək rəsmisinin Azərbaycana səfəri geniş təhlil edilməkdədir. Ekspertlərin diqqətini Almanyanın "Tagesschau" xəbər saytında həmin səfərlə bağlı verilmiş geniş təhlil cəlb edib. Məqalədə vurğulanır ki, Azərbaycanla Çin arasında strateji tərəfdaşlıq "...çərçivəsində bərpaulunan enerji sahəsində və Çin ilə Avropa arasında nəqliyyat infrastrukturunun inkişafı istiqamətində birgə fəaliyyət" də nəzərdə tutulur.

Bu fikir diqqəti iki faktora yönəldir. Birincisi, Aİ bərpaulunan enerji məsələsini strateji əhəmiyyətli sayır. İkincisi, bərpaulunan enerji sferasında Aİ Azərbaycan-Çin əməkdaşlığından yararlanmaqda maraqlıdır. Bu zaman Aİ geosiyasi məsələlərə də ciddi önəm verir.

Təhlükəsizlik faktoru

"Tagesschau"dakı məqalədə vurğulanır: "Hər iki sahə Avropa İttifaqı üçün böyük əhəmiyyət daşıyır. Dünyanın dəniz yolları boyunca təhlükəsizlik vəziyyətinin qeyri-müəyyənliyi Cənubi Qafqaz vasitəsilə quru nəqliyyat əlaqələrinin önəmini daha da artırır. Məhz bu səbəbdən Kallas Bakıda Aİ ilə region arasında əlaqələrin genişləndirilməsindən danışdı". Deməli, Brüssel sabit və dinamik marşrutla nəqliyyat infrastrukturunu məsələsini və bərpaulunan enerji ilə kəsintisiz təminatı birləşdirməyə istiqamətlənib. Bununla Brüssel enerji ixracı ilə nəqliyyat-logistika faktorunu vahid əməkdaşlıq modeli çərçivəsində uyğunlaşdırmağa çalışır.

Azərbaycanın bu kontekstdə kifayət qədər zəngin təcrübəsi mövcuddur. O cümlədən Azər-

baycan Mərkəzi Asiya və Çin istiqamətində xeyli işlər görüb. Azərbaycanın Trans-Xəzər nəqliyyat marşrutu və ya Orta dəhlizdə fəal iştirakı və rolu Bakıdakı müzakirələrdə xüsusi qeyd edilib. Məhz bu baza üzərində K.Kallas Bakıda Cənubi Qafqazla əməkdaşlığın genişləndirilməsi perspektivini də müzakirə edib. Həmin kontekstdə bir məqam ekspertlərin diqqətini daha çox çəkir. Belə ki, Aİ rəsmisi "...uzun müddətdir gündəmdə olmayan Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişi üzrə danışıqların bərpasına da" toxunub.

Brüssel: münasibətlərə yenidən baxış

K.Kallasın Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişini xatırlaması təsadüfi sayıla bilməz. Çünki Bakıda o, bütövlükdə, Cənubi Qafqaz miqyasında əməkdaşlığın anatomiyasına toxunub. O, Cənubi Qafqaz ölkələrinin - Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstanın quru əlaqələrinə artan maraqdan yaranan imkanlardan faydalanmaq istədikləri və bu amilin regionda mövcud maneələrin aradan qaldırılmasını zəruri etdiyini ön sıraya çıxarıb. Bunun reallaşması isə birbaşa Azərbaycandan asılıdır. Məsələnin bu tərəfi geosiyasi baxımdan olduqca əhəmiyyətlidir. Çünki Aİ rəsmisi mövqeyini əsaslandıraraq, Azərbaycanın Cənubi Qafqazda aparıcı dövlət olduğunu açıq etiraf edib.

Bu, həqiqətən də, tarixi əhəmiyyətli bir dəyişiklikdir. Çünki uzun müddətdir ki, Aİ bu reallığı qəbul etmək istəmirdi. Brüssel əsassız olaraq Ermənistanı dəstək verirdi. İndi də Avropa mediasının verdiyi informasiyalara görə, rəsmi İrəvan K.Kallasın Azərbaycandan sonra Ermənistanı getməməsindən ciddi narahatlıq hissi keçirir. Çünki bu o deməkdir ki, Brüssel əsas olaraq Azərbaycanı maraq göstərir və böyük layihələrdə onu Ermənistan ilə də maraqlandırır.

Əgər bu cür münasibət davam etsə, onda Brüsselin regiona baxışının yeniləşdiyini demək mümkün olacaq. Hələlik bu başlanğıcdır. Bu kontekstdə Bakıda Ermənistanla münasibətlərin normallaşması məsələsinin də müzakirə edilməsi maraq doğurur.

Regionda dayanıqlı sülh uğrunda

K.Kallas Azərbaycan-Ermənistan münasibətlərinə məhz bu aspektdən yanaşır. O, Azərbaycan Prezidenti ilə görüşündə həmin fikri bir daha ifadə edib, daha sonra isə Azərbaycanın xarici işlər naziri ilə həmin məsələnin müzakirəsini apa-